



בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל  
**"תתן אמת ליעקב חסד לאברהם"**  
**לפרשת ויצא (על פי שיעור של הרב יונתן גרוסמן)**

ראשית יש להדגיש שאברהם בורך בלשון **שבועה** פעם אחת בלבד - לאחר עקדת יצחק. אך מעבר לזאת, השבועה הנאמרת ליצחק איננה כי אם השבועה שנשבע ה' לאברהם בעקדת יצחק.

### **3. השוואה בין שתי השבועות מראה זאת בבירור:**

<b>שבועת ה' לאברהם</b>	<b>שבועת ה' ליצחק עם בואו לגרר (בראשית כ"ו ב-ה)</b>
<b>בעקדת יצחק (בראשית כ"ב, טז-יט)</b>	<b>והרביתי את זרעך ככוכבי השמים</b>
<b>הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים</b>	<b>ונתתי לזרעך את כל הארצות האל</b>
<b>וירש זרעך את שער איביו</b>	<b>והתברכו בזרעך כל גויי הארץ</b>
<b>עקב אשר שמעת בקלי</b>	<b>עקב אשר שמע אברהם בקלי</b>

כאמור, יצחק שומע אודות השבועה שקיבל אביו מהקב"ה, אך הוא אינו מתבשר כאן בשבועה חדשה. בהקשר זה מקבלת הפתיחה לשבועה **"והקמתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך"** משנה תוקף. ואכן שבועה לאביו כאן ולא שבועה לו עצמו. כך גם בהמשך אנו קוראים

### **4. בראשית כ"ו כד**

**"וירא אליו ה' בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל תירא כי אתך אנכי וברכתיך והרביתי את זרעך בעבור אברהם עבדי"**  
 וההתעלמות מיצחק כצדיק עצמאי העומד מול ה' מתמיהה.

את זכותו של אברהם כמגינה על משפחתו מצאנו כבר בהצלת לוט

### **5. בראשית י"ט כט**

**"ויהי בשחת אלהים את ערי הכנר ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה"**

חז"ל מלמדים אותנו כי:

### **1. ברכות ט"ז ע"ב**

**"אין קורין אבות אלא לשלושה"**

כבר בתורה אנו מוצאים כינוי זה למייסדי האומה, וכך אף עולה מתוך תיאורו של ספר בראשית, כי שלושה אישים ייסדו את עם ישראל - אברהם, יצחק ויעקב. לכל אב תכונות מיוחדות, המייחדות אותו על פני שני האבות הנותרים. חז"ל מדגישים זאת במספר מקומות, כאשר בדרך כלל הכוונה הכללית העולה מהן היא התייחסות לאברהם כמחדש דרך, זה שעוזב את תרבותו האילית ובא להסתופף תחת כנפי השכינה, ליצחק כמי שמהווה ביסוס והעמקה לדרך החדשה שסלל אביו, והנו מעין שלב ביניים - קישור בין אברהם ליעקב, וליעקב כזה שבונה את בית ישראל ומנחיל לבניו אחריו את היכולת לצאת לגלות ולשרוד.

אין ספק שגישה זו מבטאת כראוי את האווירה שאכן קיימת סביב כל אחד מאבות האומה. עם זאת, כבר בקריאת סיפוריהם של אברהם, יצחק ויעקב עולה בבירור הפער שקיים בין המסופר על אברהם ויעקב מחד, ובין המסופר על יצחק מאידך. הן בכמות הפסוקים המוקדשים לאבות אלו, והן בתוכנם. הדברים ידועים ולכן רק נזכיר שכשה' נגלה ליצחק ומברכו, הוא מדגיש בפניו שהדבר נעשה בזכותו של אברהם

### **2. בראשית כ"ו ב-ה:**

**וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה... והקמתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך. והרביתי את זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל הארצות האל... עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרת מצותי חקותי ותורתי**

ונדייק שהשבועה היא שבועת ה' לאברהם, גם כאשר היא נאמרת ליצחק, והברכה הארץ והזרע נאמרת ליצחק בזכות אביו אברהם. אזכור זכות אברהם בשבועה זו איננו מקרי או שולי. בבדיקת לשון השבועה עולה לנגד עינינו שבועה אחרת שנאמרה לאברהם.

כאן שוב נעלם יצחק, ועם ישראל מכונה "זרע אברהם" ו"בני יעקב" בלבד.

אך הדוגמה המבליטה ביותר את הבעיה היא זו החותמת את ספר מיכה

**11. מיכה ז', יד-כ:**

**"רעה עמך בשבטך צאן נחלתך שכני לבדד יער בתוך כרמל... כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. יראו גוים ויבשו מכל גבורתם... תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבתינו מימי קדם"**

לא רק שיצחק נפקד מרשימה זו, אלא שכאן כתוב במפורש שכתובים אבותינו, ובכל זאת נזכרים רק אברהם ויעקב.

ומסביר הרב יונתן גרוסמן, שייתכן, שבשל אישיותם ותפקידם השונה של האבות, ניצב יצחק כמקשר בלבד בין אברהם ויעקב. אברהם כאמור, הנו מייסדה של האומה הישראלית במובן התרבותי, יעקב הנו אביה של האומה במובן הביולוגי, והוא החותם ונותן את התוקף הסופי לבנייתו הקודמת של אברהם. לעומתם, יצחק הנו המקשר בין האב המייסד והאב החותם את שלב הייסוד, משריש את יסודות אברהם, ומכין את הקרקע לביאתו של יעקב. תרומתו אינה נמדדת בפני עצמה אלא כחלק מהשלשלת כולה. לכן אולי, נפקד יצחק לעתים מרשימת האבות כשזו מובאת בהקשרים מהותיים, הגם שהוא נזכר ברשימת האבות כשהיא מובאת בהקשר הגיניאולוגי של האומה.

על רקע זה נרצה בשיעור השבוע לבחון את קורותיהם של אברהם ויעקב, ולהראות ששני אבות אלו עברו וחוו אירועים דומים, והמקרא עצמו מבקש להעמיד אותנו על המשותף בין האבות, ורומז בסיפור של יעקב על סיפורו של אברהם.

לפני שנראה זאת, נרצה להצביע על הפתעה גדולה המופיעה בפרשתנו, והיא שיעקב עוזב את ארץ כנען ופונה לחרן, למשפחתה של רבקה. זוהי הפתעה גדולה עד מאד, שהרי משפחת אברהם מקפידה שלא לעזוב את הארץ. כך משביע אברהם את עבדו, שלא ישיב את בנו בשום פנים לחרן, וכך מדגיש הקב"ה ליצחק בשעה שזה חושב לרדת באופן זמני למצרים

**12. בראשית כ"ו:**

**"אל תרד מצרימה, גור בארץ הזאת."**

לכאורה, ממש כשם שנאסר על יצחק לצאת מן הארץ, כך אף ליעקב, ממשך דרכם של אברהם ויצחק, אסור לצאת מן הארץ, שהרי ברכת ה' החלה להתממש עם זרע אברהם הנבחר בארץ הנבחרת. לכן נשאלת השאלה: מדוע, אם כן, מאפשר ה' ליעקב, ואף מעודד אותו

כמו כן, נפגוש אותה בהמשך ביציאת מצרים. ההנחה העומדת בבסיסה של "זכות אבות" היא שהנגאל אינו זכאי בפני עצמו לגאולתו, ובכל זאת הוא זוכה לה בשל אבותיו. על פי זה יצחק אינו עומד עמידה עצמית מול ה', הוא מקבל את ההבטחות בזכותו של אביו, ממש כשם שלוט או ישראל במצרים ניצלים בזכותו של אברהם.

מצד שני, בדרך כלל נזכר יצחק כאחד משלושת האבות. לדוגמא,

**6. בדה"א ט"ז, טו-יח:**

**"זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור"**

**אשר כרת את אברהם**

**ושבועתו ליצחק**

**ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם**

**לאמר לך אתן ארץ כנען חבל נחלתכם"**

לא רק עצם אזכורו של יצחק כאב שכיה, אלא אף זכותו, כזכות אברהם ויעקב נזכרת כמצילה את עם ישראל.

אלא, שבצד "אפלייתו" של יצחק בסיפורי בראשית, אנו קוראים פסוקים בנביאים המשמיטים אותו לגמרי, לדוגמא:

**7. בישעיהו כ"ט כ"ב:**

**"לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם**

**לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו"**

**8. ובישעיהו מ"א, ד-ט:**

**"מי פעל ועשה קרא הדרות מראש אני ה' ראשון ואת אחרנים אני הוא... ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי. אשר החזקתיך מקצות הארץ ומאציליה קראתיך ואמר לך עבדי אתה בחרתיך ולא מאסתיך"**

אמנם יתכן שבפסוקים אלו ישראל כולם מכונים "יעקב" ואין הכוונה לאב הספציפי, וממילא ההתייחסות היא לאב הראשון בלבד אברהם.

אך ישעיהו אומר זאת שוב

**9. ישעיהו ס"ג טז:**

**"כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו,**

**אתה ה' אבינו גאלנו מעולם שמך"**

כאן הבעיה גדלה, מפני שהנביא, ברצונו להבליט ולהדגיש את הקשר והיחס המיוחד שבין ה' לעמו, שולל את אבות האומה, ורואה את ה' כאב הבלעדי. והנה נעלם יצחק מרשימת האבות הביולוגיים, ונזכרים אברהם ויעקב בלבד.

**10. כך גם משורר תהילים ק"ה ה-ו:**

**"זכרו נפלאותיו אשר עשה מופתיו ומשפטי פיו.**

**זרע אברהם עבדו בני יעקב בחיריו"**

ביטוי זהה, הנאמר רק בשני מקומות אלו, רומז לקורא את פרשת פדות יעקב מארצו, שיזכר בפרדתו של אברהם מארצו.

כמו כן, מעבר להשוואת ניתוק יעקב מבית אביו להשוואת ניתוקו של אברהם מבית אביו, הרי שהכתוב משווה בין אברהם ליעקב, אף בשיבתו של יעקב ארצה. כשם שה' ציווה על אברהם

**18. בראשית י"ב, י:**

**"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך "**

כך הוא מצווה את יעקב

**19. בראשית ל"א, ג:**

**"שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך"**

ובבואנו לבחון את הגעתם של יעקב ואברהם לארץ כנען, אנו מוצאים דגם זהה באופן מפתיע:

אברהם נכנס לארץ בשלושה מסעות: המסע הראשון לשכם, שם בונה אברהם מזבח. המסע השני לבית אל, שם שוב בונה אברהם מזבח, ובמסע השלישי מדרים אברהם לחברון, ובונה שם את מזבחו השלישי. אלו הם כל המזבחות שבונה אברהם שמטרתם קריאה בשם ה' (תכלית המזבח הנוסף שנבנה בספור העקידה שונה לחלוטין ואינו מענייננו כעת).

יעקב עושה דרך זהה לחלוטין: הוא קונה חלקת אדמה בשכם ובונה שם מזבח לה, אח"כ הולך לבית אל ובונה מזבח נוסף, ומשם ממשיך דרומה ומגיע לחברון. אלו הם כל המזבחות שמקים יעקב וזהו מסע חזרתו ארצה. (כנראה בחברון יעקב אינו מקים מזבח משום שהוא מצטרף ליצחק אביו והמזבח שבחברון עודנו פעיל).

לסיכום, גם עזיבתו של יעקב והברכה שהוא מקבל אז מפי ה', מוצגת על רקע עזיבתו של אברהם את בית הוריו, ואף חזרת יעקב לארץ מזכירה עד מאד את הגעתו הראשונית של אברהם לארץ.

לשם הדיון הכולל מציג הרב גרוסמן עוד השוואות חשובות בין שני האבות הללו, (למרות שהשוואות אלו חורגות מפרשתנו):

א. בניגוד ליצחק שמקבל מלכתחילה את שמו מאת ה', שמו של אברהם משתנה לאברהם בדבר ה', וכך גם שמו של יעקב משתנה לישראל בדבר ה'. בשני המקומות שינוי השם גורר בעקבותיו פגיעה גופנית; אברהם מצטווה על ברית המילה, ויעקב הוא ישראל "צולע על ירכו". פגיעה זו חורגת מסיפורי האבות הפרטיים אל עבר האומה כולה, ובשני המקומות אנו מוצאים ציווי על זרע האבות: מחד לעשות ברית מילה, ומאידך לא לאכול את גיד הנשה.

(בחלום הסולם) לעזוב את הארץ ולברוח חרנה? (ומסביר הרב יונתן גרוסמן שהכתוב כמו מבקש להדגיש הפתעה זו מתבטא באמירה: "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", שבה מדגיש הכתוב שלא רק שיעקב הולך לחרן אלא שהוא אף עוזב את באר שבע!).

לאור דברינו בפתח השיעור, הרי שבבואנו לבחון עזיבה זו של יעקב, הרי שיש להזכר במעשי סבו - אברהם. השוואה זו בין אברהם ליעקב עולה מתוך שתי קווי דמיון:

א. התגלותו הראשונה של הקב"ה לאברהם גוררת צו ברור

**13. בראשית י"ב, י**

**"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר**

**אראך"**

כאן מתבקש אברהם להתנתק מעברו, כלומר מארצו וממשפחתו. אף יעקב נפרד מארצו וממשפחתו (בעקבות המריבה עם עשו אחיו), בראשית דרכו כאב האומה. כשיעקב מצטווה מפי אמו ואביו לנטוש את ארצו, אנו קוראים ביטויים המזכירים לנו את נטישתו של אברהם

**14. בראשית כ"ז, מג:**

**"ועתה בני שמע בקלי וקום ברח לך אל לבן"**

ומיד שוב

**15. בראשית כ"ח, ב**

**"קום לך פדנה ארם... וקח לך משם אשה"**

[הערה: ראוי להדגיש, כי מילת השייכות "לך" המופיעה הן אצל אברהם (לך לך) והן אצל יעקב (ברח לך), אינה מופיעה בצמוד לתיאור עצם, אלא לתיאור פעולה, דבר שבמבט ראשון נראה תמוה ודורש הסבר. ראה על כך רש"י, רמב"ן ורד"ק במקום].

ב. דמיון נוסף המקשר את שתי הפרדות, הוא שבצמוד לציווי על הניתוק נאמרת לשני האבות ברכה. אצל אברהם שהמצווה הוא הקב"ה, הוא אף המברך. אצל יעקב, מעבר לברכת המצווה (יצחק), מקבל יעקב ברכה מיוחדת מאת הקב"ה. ראוי להדגיש כי זוהי התגלותו הראשונה של ה' ליעקב, כהתגלותו הראשונה שלהי לאברהם. בשתי הברכות קיים ביטוי יחידאי, הנמצא רק בשני מקומות אלו. אצל אברהם נאמר

**16. בראשית י"ב, ג:**

**"ואעשך לגוי גדול... ונברכו בך כל משפחת האדמה "**

ואצל יעקב נאמר

**17. בראשית כ"ח, יד:**

**"והיה זרעך כעפר הארץ... ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך"**

ורגע לפני שמבצעים האחים את זממם והורגים אתיוסף  
פונה אליהם ראובן ואומר  
**29. בראשית ל"ז, כב:**

**"ויד אל ת של חו בו"**

במקום יצחק נשחט בסופו של דבר איל, ובמקום יוסף  
שוחטים האחים שעיר עזים.  
בסיום סיפור העקדה נאמר

**30. בראשית כ"ב, יט:**

**"וישב אברהם אל נערי ו"**

ולאחר מכירתו של יוסף, ראובן רואה שהנער איננו בבור  
ואז כתיב:

**31. בראשית ל"ז:**

**"וישב אל אחיו"**

כתוצאה ממעשה העקדה פונה המלאך לאברהם ואומר  
לו

**32. בראשית כ"ב, יב:**

**"אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי  
עתה ידעתי כי ירא א-להים אתה ולא חשכת את  
בנך את יחידך ממני"**

ביטויים אלו עתידיים להופיע בתוצאת מכירתו של יוסף  
לפוטפר המצרי עת יוסף נענה בשלילה להצעת אשת  
פוטפר

**33. בראשית ל"ט, ט:**

**"ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך...  
וחטאתי לא-להים"**

**34. ומסכם הרב גרוסמן:**

**"ביטויים דומים אלו מקשרים בין שתי פרדות בן  
מאביו: פרדתו של יצחק מאברהם, שכמעט והתקיימה  
בפועל אך בסופו של דבר נמנעה, ופרדתו של יוסף  
מיעקב שאמנם התגשמה במציאות, אך גם זו התבררה  
בסופו של דבר כמוטעית, וחזר האב לחבוק את בנו."**

ההשוואות בין יעקב לאברהם שסקרנו עד כאן דורשות  
הסבר, וננסה להסביר בעיקר את התמיהה הבסיסית  
שבפרשה שלנו, עזיבת יעקב את ארץ כנען וחזרתו לעיר  
הולדת אברהם.

הרב יונתן גרוסמן מציע להסביר, שיעקב חוזר (כמעט)  
על כל מעשי סבו, ומהווה מעין אברהם נוסף. אמנם ישנם  
הבדלים משמעותיים בין השניים (בעיקר האקטיביות  
והמודעות המאפיינים את אברהם, מול הפאסיביות  
והכניעה למציאות המאפיינים את יעקב), אך בסיס  
המאורעות קיים אצל שני האבות. הדבר המשמעותי  
ביותר הוא יציאתו של יעקב חרנה. בזה כאמור, שב יעקב  
אל מולדתו של אברהם, לארם נהריים, וכאילו פותח  
מחדש את מהלך יציאת האבות לארץ כנען. כאמור,  
הליכתו מחרן לארץ ישראל, מקומות החנייה בארץ

ב. הברכה הנאמרת לאבות בשני המקומות נאמרת  
בצורה זהה:

לאברהם נאמר בברית המילה

**20. בראשית י"ז, א-ז:**

**וירא ה' אל אברהם ויאמר אליו אני אל-ש-ד-י  
ולא יקרא עוד את שמך אברהם  
והיה שמך אברהם...**

**והפירתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים  
ומלכים ממך יצאו**

ליעקב נאמר בהתגלות של הקב"ה בבית-אל

**21. בראשית ל"ה, י-יא:**

**ויאמר לו אלהים אני אל-ש-ד-י**

**לא יקרא שמך עוד יעקב**

**כי אם ישראל יהיה שמך**

**פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך**

**ומלכים מחלציך יצאו**

ג. אברהם מצטווה לעקוד את בנו את יצחק, אשר נולד  
לו, לאחר סבל ארוך, מאשתו העקרה. יעקב נפרד אף  
הוא מבנו האהוב יוסף, אשר נולד לו, לאחר שנים של  
ציפייה, מאשתו רחל. מעבר לדמיון העקרוני, יש גם  
ביטויים רבים מקשרים בין הורדתו של יוסף מצרימה  
ליצחק העולה להר המוריה, ובין פרדת יוסף מיעקב  
לכמעט פרדה של יצחק מאברהם.

סיפור העקדה מתחיל בפניית ה' לאברהם ובתגובתו

**22. בראשית כ"ב, א:**

**"ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני"**

כך אף סיפור מכירתו של יוסף נפתח בצורה דומה

**23. בראשית ל"ז, יג:**

**"ויאמר ישראל אל יוסף... ויאמר לו הנני"**

לאחר מכן מופיע הציווי עצמו: אצל אברהם נאמר

**24. בראשית כ"ב, ב:**

**"קח נא את בנך... ולך לך"**

ואצל יעקב

**25. בראשית ל"ז, יד:**

**"ויאמר לו לך נא"**

אברהם עושה כאשר נצטווה, וביום השלישי

**26. בראשית כ"ב, ד:**

**"וירא את המקום מרחק"**

וגם יוסף מבצע את שליחות יעקב, וכשהוא מגיע לדותן  
כתוב

**27. בראשית ל"ז, יח:**

**"ויראו אתו מרחק"**

ורגע לפני מיתת יצחק פונה אל אברהם מלאך מן השמים  
ואומר לו

**28. בראשית כ"ב, יב:**

**"אל תשלח ידך אל הנער"**

**תמניא, וימלאו ימיה ללדת - הא עשרה, ויצא הראשון  
אדמוני - הא חד עשר, ואחרי כן יצא אחיו - הא תרין  
עשר...**

רבקה אמורה הייתה להעמיד את עם אברהם. מבחינה מהותית, שני בניה מקבילים לשנים עשר בניו של יעקב בהמשך, אשר הקימו את עם ישראל, למרות מאבקים ומתחים שהיו ביניהם.

אלא, שבין יעקב ועשו בוקע ועולה שבר משמעותי ומהותי, למרות שהן עשו והן יעקב אמורים היו לבנות את בית ישראל (שבשלב זה יש לקורא בית יצחק), אלא שחל משבר וטרף את המהלך בעודו באבו.

יש בעשו המשך טבעי ליצחק (במובן קיום הברכה וההיאחזות בארץ), ממש כשם שיש ביעקב (שממשיך להיות "ישב אהלים" כאבותיו), ודווקא שילוב בין שניהם, יוכל להגשים את הברכות שקיבל אברהם - היאחזות בחלקת הארץ, ומימושה של ברכה ל"כל משפחות האדמה".

בין אם סיבת המשבר נעוצה במעשיו ובאופיו של עשו שריחקהו (וממילא בחרה ההשגחה העליונה בממשיך אחד - יעקב), ובין אם דווקא מעשי יעקב - קניית הבכורה וגנבת הברכות, הם ששיבשו את המהלך התקין, ושוב לא ניתן לקיים שותפות אמתית בין שני האחים, בין כך ובין כך - שבר הוא. הפרדה בין אלו היא פרדה קשה ומכאיבה. המהלך הפשוט קרס, ובלית ברירה על ה"אבות" להתחיל שוב!

יעקב עוזב את ארץ כנען למרות פחדו הגדול של אברהם שדבר זה יקרה לאחד מבניו, ממשיכי דרכו, מפני שהמהלך המתוכנן קרס. אחד מבני אברהם ויצחק איננו נכלל בבריתו של הקב"ה עם אברהם וזרעו. דבר זה מזיק את יעקב לצאת שוב לחרן ולהתחיל בהליכה מחודשת אל ארץ כנען. יעקב עתיד לחזור על הליכתו של אברהם, ולעבור על בשרו ועל נפשו את ייסורי הלידה שעבר סבו, מפני שגם יעקב, כאברהם, מהווה אב ראשון לאומה הישראלית שעתידה לקום.

התורה מתמקדת ביצחק, רק לאחר פטירתו של אברהם, שהרי כל עוד אברהם בחיים, שכינה עמו (מבחינה ספרותית, ולא דווקא הסטורית). יצחק עולה לבימה רק לאחר מותו

**37. בראשית כ"ה, יא:**

**"ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו"**  
לעומת זאת, עולה יעקב על בימת הסיפור, בעוד יצחק בחיים. בעזיבתו של יעקב את הארץ, ובהליכתו לקראת ההתחלה המחודשת, "עוזבת" התורה את יצחק ומוליכה אותנו עם יעקב ונדודיו. התמקדות התורה - התמקדות

ובניית המזבחות בה, חוזרים במדויק על הגעתו של אברהם לארץ.

**לדעת הרב גרוסמן, יעקב מהווה מעין התחלה מחודשת של תהליך כינונו של עם ישראל. יעקב ניצב במקביל לאברהם כפותח שוב את הדרך החדשה, ולא רק כממשיכה.**

לשם הסבר העניין, עלינו לבחון את תהליך בחירת הזרע ודחייתו במשפחת אברהם:

תחילה נפרד לוט ובוחר לו את סדום כמקום מגוריו. אין זו דחייה במובן הרגיל, אלא החלטה של לוט כי הוא איננו מעוניין להמשיך לנדוד עם אברהם, ומעדיף את הישיבה בסדום שהיא "כגן ה' כארץ מצרים" (י"ג, ח-יב). ישמעאל נדחה אמנם מפני אחיו יצחק, אך אין זו דחייה במובן הנוקב של המילה. יצחק וישמעאל אינם עומדים זה לצד זה בתחרות מי יזכה ויירש את אברהם מבחינה תרבותית ורוחנית. עוד לפני לידתו של יצחק אומר ה' לאברהם, שלא ישמעאל - בן השפחה, יהיה היורש וממשיך הדרך, כי אם בן משותף של אברהם ו'אשתו הראשונה' - שרה

**35. בראשית י"ז, טו-כא:**

**"והקמתי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו... ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה"**  
כלומר, הבן שעמו הקב"ה עתיד להמשיך את הברית הוא יצחק, ואף עם "זרעו אחריו". איננו פוגשים אם כן מאבק על המשכיותו של אברהם בין בניו, שהרי מלכתחילה ברור כי אין בן השפחה ניצב כמתמודד עם בן הגבירה, ישמעאל אינו מהווה אלטרנטיבה לזרע בשום שלב (למעט בתודעתו של אברהם).

דחיית בן, במובן העמוק והנוקב, מתקיימת רק בין יעקב ועשו. שניהם בנים של יצחק ורבקה, ואפילו תאומים הם. אין סיבה ראשונית לבחור בזה ולא בזה, וכמובן אין סיבה ראשונית לבחור כלל. זרעו של אברהם כולל את יצחק ובניו; ברית עולם הוקמה בין הקב"ה ובין יצחק וזרעו, ובפשטות הכוונה לכל זרעו. ממש כשם שכל בני יעקב בונים יחדיו את משפחת אברהם (למרות המאבקים הפנימיים ביניהם), כך היינו מצפים שכל בני יצחק ייכללו בברכת הארץ והזרע שקיבלו אברהם ויצחק, להם ולזרעם.

ולדעת הרב גרוסמן, לזה רומז ר' נחמיה במדרש

**36. בראשית רבה תולדות פרשה ס"ג כ"ב:**

**"תני בשם ר' נחמיה: ראויה היתה רבקה שיעמדו ממנה י"ב שבטים. הה"ד ויאמר ה' לה שני גוים בבטןך וגו'. שני גוים - הא תרין, ושני לאומים - הא ארבעה, ולאום מלאום יאמץ - הא שיתא, ורב יעבד צעיר - הא**

השכינה היא, ומעתה הקב"ה יתגלה ליעקב, ולא עוד ליצחק!

אם אמנם מלכתחילה, אמורים היו יעקב ועשו להוות המשך ליצחק. אך בשל שינוי שנכפה על התכנון המקורי, החל יעקב במלאכת הקמת הזרע, שיירש את ארץ כנען, ברור מדוע התחלה חדשה זו קוטעת את הרצף הצפוי, ויצחק עוזב את הבימה בטרם עת. כשיוצא יעקב לחרן מעירים חז"ל ש:

**38. בראשית רבה ויצא פרשה ס"ח י"ב:**

**"הצדיק שבעיר הוא זיוה, הוא הדרה הוא שבחה. פינה משם פינה זיוה, הדרה, ושבחה"**

זאת למרות הישארותו של צדיק אחר בארץ - יצחק! שהרי השכינה גולה עם יעקב אל עבר ייסודו של עם ישראל.

לאור דברים אלו מתברר גם מיעוט הספורים על יצחק בין האבות. מיעוט סיפורי הכתוב על יצחק לא מעיד על חיסרון חלילה, אלא אדרבא: יצחק הוא האב ה"נורמלי". הבן הממשיך את דרך אבותיו, כשאינן סיבה מיוחדת לבחירה נוספת. יצחק חי את חייו, וה' עמו, וזהו תורף תפקידו. זהו תורף תפקידו של כל זרע אברהם, וגם אמור היה להיות של יעקב לולא השבר הטרגי בין האחים. כמו כן יתכן וזה מסביר פסוקים בנביאים שאותם ראינו בתחילת השיעור מביאים ברשימת האבות את אברהם ויעקב בלבד. אכן ניצבים אברהם ויעקב זה בצד זה כמתחיליה של האומה הישראלית, מפני שאף יעקב חידש את תהליך כינונה של האומה, לצורך תיקון המהלך הראשוני.

לסיכום, אנו ניצבים בפני שני אבות מייסדים - אברהם ויעקב. בניגוד אליהם, יצחק הוא ממשיכו של אברהם, הוא לא נבחר על פני אחרים על ידי הקב"ה. יצחק הוא אמנם אבינו, אך הוא גם בנו של אברהם. הוא אבינו מכוח היותו בן, מכוח היותו המשך לדרך שסלל אביו. זאת, כאמור, בניגוד ליעקב.